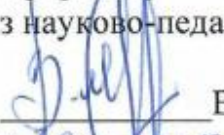

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ФАКУЛЬТЕТ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Декан факультету комп'ютерних
 інформаційних технологій

 Ігор ЯКИМЕНКО
 «30» _____ 2024р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Проректор
 з науково-педагогічної роботи

 Віктор ОСТРОВЕРХОВ
 «30» _____ 2024р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Директор навчально-наукового
 Інституту новітніх освітніх технологій

 Святослав ПИТЕЛЬ
 _____ 2024р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Блокчейн та децентралізовані системи»
 ступінь вищої освіти – бакалавр
 галузь знань – 15 Автоматизація та приладобудування
 спеціальність – 152 Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка
 освітньо-професійна програма – Технології інтернету речей

Кафедра кібербезпеки

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (семін.) (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік (сем.)
Денна	3	6	32	14	3	6	95	150	6
Заочна	3	6	8	4			138	150	6

Тернопіль – 2024

Робочу програму склав завідувач кафедри кібербезпеки, д.т.н., професор Василь Яцків

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри кібербезпеки, протокол № 1 від 26. 08. 2024 р.

Завідувач кафедри кібербезпеки

Василь ЯЦКІВ

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності протокол № 1 від 30,08. 2024 р.

Голова групи
забезпечення спеціальності

Андрій СЕГІН

Гарант освітньо-професійної
програми

Богдан МАСЛИЯК

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис дисципліни «Блокчейн та децентралізовані системи»

Дисципліна «Блокчейн та децентралізовані системи»	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань Автоматизація та приладобудування	Статус дисципліни вибіркова Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 3	Спеціальність – 152 Метрорологія та інформаційно-вимірювальна техніка Освітньо-професійна програма – Технології інтернету речей	Рік підготовки: <i>Денна – 3</i> Семестр: <i>Денна – 6</i>
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції (год): <i>Денна – 32</i> <i>Заочна – 8</i> Практичні заняття (год): <i>Денна – 14</i>
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота (год): <i>Денна – 95</i> <i>Тренінг (год): денна – 6</i> Індивідуальна робота (год): <i>Денна – 3</i>
Тижневих годин – 10, з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю – залік

2. Мета і завдання дисципліни «Блокчейн та децентралізовані системи»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Метою дисципліни «Блокчейн та децентралізовані системи» є формування у студентів цілісного уявлення про суть технології блокчейн та переваги її використання в різних сферах діяльності людини.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Основне завдання дисципліни «Блокчейн та децентралізовані системи» отримання студентами теоретичних знань, спеціальних умінь і практичних навичок з використання технології блокчейн.

2.3. В результаті вивчення дисципліни студент повинен знати:

- принципи та переваги децентралізації;
- методи, алгоритми та програмні засоби забезпечення цілісності та конфіденційності даних в технології блокчейн;
- криптографію на основі еліптичної кривої;
- структуру даних Дерева Merkle;
- принцип функціонування блокчейн;
- алгоритми доказу виконаної роботи;
- принцип роботи та різновиди цифрових підписів;
- принципи роботи криптовалюти біткоїн;
- формати ключів у Bitcoin.

2.4. В результаті вивчення дисципліни студент повинен уміти:

- використовувати технологію блокчейн у професійній діяльності, оцінювати її ефективність;
- розробляти та впроваджувати інформаційні системи на основі технології блокчейн та цифрових валют;
- застосовувати різні типи платформ для розробки додатків на основі технології блокчейн.
- застосовувати алгоритми консенсусу у децентралізованих системах..

3. Програма навчальної дисципліни: «Блокчейн та децентралізовані системи»

Змістовий модуль 1. Технології блокчейн.

Тема 1. Вступ до криптографії та криптовалют.

Криптографічні хеш-функції. Хеш-вказівники та структури даних. Цифрові підписи. Відкриті ключі як ідентичність. Проста криптовалюта.

Література: 1, 2.

Тема 2. Децентралізація та криптовалюта біткоїн.

Централізація проти децентралізації. Розподілений консенсус. Консенсус без ідентичності з використанням ланцюжка блоків. Стимули та доказ роботи.

Література: 1, 2.

Тема 3. Алгоритми доказу виконаної роботи.

PoW (Proof-of-work). PoS (Proof of Stake), DPOs (delegated Proof of Stake), Proof of Activity (PoW + PoS), Proof of Burn, Proof of Capacity, Proof-of-Storage, PoSe (proof-of-service).

Література: 1, 3, 5.

Тема 4. Механізм біткоїнів.

Біткоїн-операції. Сценарії біткоїнів. Застосування скриптів біткоїнів. Біткоїн-блоки. Мережа біткоїнів. Обмеження та вдосконалення.

Література: 2, 3, 6

Тема 5. Як зберігати та використовувати біткоїни.

Просте локальне сховище. Гаряче та холодне зберігання. Розбиття та спільне використання ключів. Інтернет-гаманці та біржі. Платіжні послуги. Комісія за транзакції. Ринки валютних бірж.

Література: 1, 2, 3.

Тема 6. Видобуток біткоїнів.

Завдання майнерів біткоїнів. Обладнання для майнінгу. Енергоспоживання та екологія. Гірничі стимули та стратегії.

Література: 1, 2, 4,

Тема 7. Біткоїни та анонімність.

Основи анонімності. Як деанонімізувати біткоїн. Змішування. Децентралізоване змішування. Zerocoin і Zerocash.

Література: 1, 2, 5,

Змістовий модуль 2. Застосування блокчейн та альтернативні криптовалюти

Тема 8. Політика та регулювання.

Консенсус у біткоїнах. Основне програмне забезпечення Bitcoin. Зацікавлені сторони: Хто відповідає? Коріння біткоїна. Уряди звертають увагу на біткоїн. Заборона відмивання грошей.

Література: 2, 3, 9.

Тема 9. Альтернативні обчислювальні задачі.

Основні вимоги до обчислювальних задач (головоломок). Стійкі до ASIC головоломки. Підтвердження корисної роботи. Головоломки, що не підлягають передачі. Доказ ставки та віртуальний майнінг.

Література: 2, 3, 10

Тема 10. Біткоїн як платформа.

Біткоїн як журнал лише додатків. Біткоїни як "розумне майно". Захист багатосторонніх лотерей у біткоїнах. Біткоїн як публічне джерело випадковості. Ринки прогнозування та канали даних у реальному світі.

Література: 2, 3, 4, 10.

Тема 11. Альткоїни та екосистема криптовалют.

Альткоїни: історія та мотивація. Декілька деталей альткоїнів. Взаємозв'язок між біткоїнами та альткойнами. Майнінг злиття. Альткойни з підтримкою біткоїнів, "Бічні ланцюги". Ethereum та смарт-контракти

Література: 1, 2, 4.

Тема 12. Децентралізовані системи: майбутнє біткоїнів?

Ланцюг блоків як засіб для децентралізації. Шляхи до блокування ланцюгової інтеграції. Шаблон для децентралізації. Коли децентралізація є гарною ідеєю?

Література: 1, 2, 5, 10.

**4. Структура залікового кредиту
з дисципліни «Блокчейн та децентралізовані системи»**

денна форма навчання

	Кількість годин					
	Лекції	Практичні заняття	СРС	ІРС	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Технології блокчейн						
Тема 1. Криптографії та криптовалюти	2		7	1	3	Поточне опитування
Тема 2. Децентралізація та криптовалюта біткоін	2		8			
Тема 3. Алгоритми доказу виконаної роботи	4	2	8			
Тема 4. Механізм біткоінів	4	2	8			
Тема 5. Як зберігати та використовувати біткоіни	4	2	8			
Тема 6. Видобуток біткоінів	2	2	8			
Тема 7. Біткоіни та анонімність	2		8			
Змістовий модуль 2. Застосування блокчейн та альтернативні криптовалюти						
Тема 8. Політика та регулювання	2		8	2	3	Поточне опитування
Тема 9. Альтернативні обчислювальні задачі	2	2	8			
Тема 10. Біткоін як платформа	2	2	8			
Тема 11. Альткоіни та екосистема криптовалют	4	2	8			
Тема 12. Децентралізовані системи: майбутнє біткоінів.	2		8			
Разом	32	14	95	3	6	

заочна форма навчання

	Лекції	Практичні заняття	СРС
Тема 1. Криптографії та криптовалюти	2	1	10
Тема 2. Децентралізація та криптовалюта біткоін			14
Тема 3. Алгоритми доказу виконаної роботи			10
Тема 4. Механізм біткоінів	2	1	15
Тема 5. Як зберігати та використовувати біткоіни			10
Тема 6. Видобуток біткоінів			10
Тема 7. Біткоіни та анонімність	2	1	10
Тема 8. Політика та регулювання			15
Тема 9. Альтернативні обчислювальні задачі			10
Тема 10. Біткоін як платформа	2	1	14
Тема 11. Альткоіни та екосистема криптовалют			10
Тема 12. Децентралізовані системи: майбутнє біткоінів.			10
Разом	8	4	138

5. Тематика практичних занять

Практичне заняття №1

Тема: *Принципи роботи криптовалюти біткоін.*

Питання для обговорення:

1. Відправлення та отримання біткоїнів
2. Звичайні форми транзакцій.
3. Конструкція транзакції.

Література: 2, 3, 10.

Практичне заняття №2

Тема: *Криптографія та криптовалюти.*

Питання для обговорення:

1. Поняття хеш – функції.
2. Алгоритми обчислення хеш – функції.
3. Дослідження хеш – функції.
4. Алгоритми шифрування з відкритими ключами.
5. Алгоритми шифрування із закритими ключами.

Література: 3, 12.

Практичне заняття №3

Тема: Принципи технології Blockchain

Питання для обговорення:

1. Структура блоку. Заголовок блоку. Блок генезису.
2. З'єднання блоків у Blockchain.
3. Дерево Меркле (Merkle).

Література: 1, 2, 5.

Практичне заняття №4

Тема: Алгоритми доказу виконаної роботи для обговорення

Питання для обговорення:

1. PoS (Proof of Stake),
2. DPOS (delegated Proof of Stake),
3. Proof of Activity (PoW + PoS),
4. Proof of Burn, Proof of Capacity, Proof-of-Storage, PoSe (proof-of-service)

Література: 4, 5.

Практичне заняття №5

Тема: Мережа Bitcoin

Питання для обговорення:

1. Архітектура однорангової мережі.
2. Типи вузлів і їх задачі.
3. Розширена мережа Bitcoin.

Література: 2, 3.

Практичне заняття №6

Тема: Проект Ethereum

Питання для обговорення:

1. Середовище розробки.
2. Мови програмування для платформи Ethereum (Serpent; Mutan; Solidity; LLL).
3. Ethereum – акаунти.
4. Повідомлення і транзакції.
5. Виконання коду. Блокчейн і майнінг.
6. Децентралізоване зберігання файлів.

Література: 4, 5.

Практичне заняття №7

Тема: Платформи для проектування додатків на основі технології блокчейн

Питання для обговорення:

1. Azure Blockchain Service Microsoft,
2. IBM Watson IoT.
3. Amazon Blockchain IoT.

Література: 3, 4.

6. Самостійна робота

Самостійне завдання студента полягає у виконанні наскрізного завдання «Розробка простого блокчейн-додатку».

Мета завдання. Ознайомити студентів з основами технології блокчейн, принципами її роботи, а також навчити їх розробляти прості додатки на основі блокчейн-технологій.

Завдання. Студенти повинні створити простий блокчейн-додаток, який реалізує функціонал зберігання та верифікації транзакцій. Додаток повинен включати наступні компоненти:

1. Структура блоку:
  - 1) ідентифікатор блоку (номер блоку);
  - 2) хеш попереднього блоку;
  - 3) час створення блоку;
  - 4) список транзакцій;
  - 5) хеш блоку.
2. Транзакції: створити просту структуру для транзакцій, яка включає:
  - 1) відправник;
  - 2) одержувач;
  - 3) сума;
  - 4) Час створення транзакції.
3. Основні функції:
  - 1) додавання нового блоку до блокчейну;
  - 2) верифікація цілісності блокчейну (перевірка хешу);
  - 3) виведення інформації про блокчейн (всі блоки та транзакції)

Технології: мова програмування: Python/JavaScript/Java (на вибір).

Бібліотеки:

- 1) для Python: Flask для створення API, hashlib для хешування;
- 2) для JavaScript: Express для створення API, crypto для хешування;
- 3) для Java: Spring Boot для створення API, java.security для хешування.

Кроки виконання:

1. Дослідження:
  - 1) ознайомитися з основами блокчейн-технології;
  - 2) вивчити принципи роботи хеш-функцій та їх роль у блокчейні.
2. Розробка:
  - 1) створити структуру блоку та транзакції;
  - 2) реалізувати функцію додавання блоку до блокчейну;
  - 3) реалізувати верифікацію блокчейну.
3. Тестування.
  1. Провести тестування на коректність роботи додатку.
  2. Перевірити, чи правильно відображаються дані про транзакції та блоки.

1. Презентація. Підготувати коротку презентацію (5-10 хвилин) про реалізований проект, описати обрані технології, алгоритми та результати тестування.

Критерії оцінювання:

- 1) коректність реалізації (40%);
- 2) якість коду (30%);

3) презентація (30%).

Термін виконання. Завдання має бути виконано та представлено до 15 навчального тижня.

Рекомендації:

- 1) використовуйте Git для контролю версій вашого проекту.
- 2) досліджуйте існуючі блокчейн-проекти для натхнення.
- 3) пам'ятайте про безпеку даних при розробці.

7. Організація та проведення тренінгу з дисципліни «Блокчейн та децентралізовані системи»

№ п/п	Вид роботи	Порядок проведення тренінгу
1	Реалізація блокчейну	1. Створення прототипу 2. Реалізація алгоритму Proof-of-Work 3. Постійна пам'ять та інтерфейс командного рядка 4. Транзакції 5. Адреси 6. Мережа
2	Запуск блокчейну	Тестування та дослідження роботи блокчейну. Область застосування та шляхи удосконалення блокчейну.

8. Методи навчання.

У навчальному процесі застосовуються: лекції, в тому числі з використання мультимедійного проєктора та інших ТЗН; лабораторні роботи, індивідуальні заняття; самостійна робота студентів, робота в Інтернет.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Блокчейн та децентралізовані системи» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- підсумковий модульний контроль за кожним змістовним модулем;
- оцінювання виконання лабораторних робіт;
- оцінювання тренінгів;
- оцінювання результатів самостійної роботи.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Блокчейн та децентралізовані системи» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Для заліку

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3
40%	40%	5%	15%
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінги	Самостійна робота
Оцінка за даний модуль визначається як середнє арифметичне за захист лабораторних робіт №1-7.	Підсумкове модульне тестування за темами №1-12.	Визначається як середнє арифметичне з оцінок за виконання двох завдань тренінгу.	Визначається як оцінка за наскрізне завдання самостійної роботи.

Шкала оцінювання:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)

85–89	добре	В (дуже добре)
75-84		С (добре)
65-74	задовільно	Д (задовільно)
60-64		Е (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проєктор	1 - 12
2.	Комп'ютерна лабораторія. Доступ до Інтернету.	1 - 12

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Блокчейн і децентралізовані системи: навч. посібник для студ. закладів вищ. освіти : в 3 частинах. Ч. 1 / П. Кравченко, Б. Скрябін, О. Дубініна. – Харків : ПРОМАРТ, 2019. – 452 с.
2. Блокчейн і децентралізовані системи: навч. посібник для студ. закладів вищ. освіти: в 3 частинах. Ч. 2 / П. Кравченко, Б. Скрябін, О. Курбатов, О. Дубініна. - Харків, 2019. – 412 с.
3. V.Yatskiv, N.Yatskiv, O. Bandrivskiyi. “Proof of Video Integrity Based on Blockchain”, in *Proc. Advanced Computer Information Technologies (ACIT), 2019 IEEE 9th International Conference on*, 2019, pp. 431-434.
4. Sklyar V.V., Yatskiv V.V., Yatskiv N.G. Dependability and Security Internet of Things: Practicum / Kharchenko V.S. and Sklyar V.V. (Eds.) – Ministry of Education and Science of Ukraine, National Aerospace University “KhAI”, Ternopil National Economic University, 2019. – 98 p.
5. Internet of Things for Industry and Human Application. In Volumes 1-3. Volume 2. Modelling and Development /V.S. Kharchenko (ed.) - Ministry of Education and Science of Ukraine, National Aerospace University KhAI, 2019. – 547 p.
6. Chen, F., Tang, Y., Cheng, X., Xie, D., Wang, T., & Zhao, C. (2021). Blockchain-based efficient device authentication protocol for medical cyber-physical systems. *Security and Communication Networks*, Volume 2021, 2021, Article ID 5580939, 13 p. <https://doi.org/10.1155/2021/5580939>
7. Xu, J., Wang, C., & Jia, X. (2023). A survey of blockchain consensus protocols. *ACM Computing Surveys*, 55(13s), 1-35. <https://doi.org/10.1145/3579845>
8. Mourtzis, D., Angelopoulos, J., & Panopoulos, N. (2023). Blockchain integration in the era of industrial metaverse. *Applied Sciences*, 13(3), 1353. <https://doi.org/10.3390/app13031353>
9. Wenhua, Z., Qamar, F., Abdali, T. A. N., Hassan, R., Jafri, S. T. A., & Nguyen, Q. N. (2023). Blockchain technology: security issues, healthcare applications, challenges and future trends. *Electronics*, 12(3), 546. <https://doi.org/10.3390/electronics12030546>
10. Zhou, S., Li, K., Xiao, L., Cai, J., Liang, W., & Castiglione, A. (2023). A systematic review of consensus mechanisms in blockchain. *Mathematics*, 11(10), 2248. <https://doi.org/10.3390/math11102248>